

„FOTEL” reż. Daniel Szczechura

Opracowanie Joanna Chludzińska

I. PODSTAWOWE TECHNIKI NAUCZANIA

STOPKLATKA	
Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
<p>Pokaż uczniom stopklatkę, przedstawiającą widok miasta z góry (00:40).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Co widać w kadrze? Co wam to przypomina? • Z jakiej perspektywy pokazany jest na świat przedstawiony? Czemu służy ta perspektywa? <u>PODPOWIEDŹ:</u> Perspektywa boska, widok z lotu ptaka, spojrzenie z góry. Służy objęciu całości, buduje dystans do świata przedstawionego. Jeśli ma on charakter symetryczny, geometryczny, jak w tym przypadku, ptasia perspektywa pozwala te cechy wydobyć.
<p>Pokaż uczniom kadr, na którym widać liczebność „brązowych” (01:51).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Co widać w kadrze? Jak przedstawieni są ludzie? Co robią? • Czemu służy taka prezentacja postaci? <u>PODPOWIEDŹ:</u> Unifikacja postaci podkreśla ich równość, ale i pozbawia indywidualizmu. Mamy do czynienia z <i>everymanem</i>.
<p>Pokaż uczniom kadr, w którym widać zestawienie obu grup ludzi: „brązowych” i „zielonych” (02:06).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jakich kolorów użyto w przypadku postaci siedzących po lewej i po prawej stronie? Jaka jest ich liczebność? • Na czym siedzą postaci po lewej i po prawej stronie? • Czemu służyć ma ten kontrast? <u>PODPOWIEDŹ:</u> Kontrast barwy, liczebności postaci i wielkości ich krzesel/foteli podkreśla nierówność ludzi oraz pozycje w społeczeństwie przez nich zajmowane. Postaci zielone wydają się większe, bo siedzą „wyżej”.
<p>Pokaż uczniom kadr, na którym widać podłogę-szachownicę (04:44).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Co widać w kadrze? Jaki wzór przypomina podłoga?

	<p><u>PODPOWIEDŹ:</u> Szachownica albo mur z cegieł. Postaci są jak pionki w grze albo cegiełki w murze.</p>
DŹWIĘK I OBRAZ	
Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
<p>Wyświetl pierwszą scenę filmu, tuż po czołówce.</p> <p>Wyświetl scenę walki o tytułowy fotel (03:23–04:56).</p> <p>Wyświetl całą animację.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Co słychać w tle? Co ten dźwięk przypomina? <u>PODPOWIEDŹ:</u> W tle słychać imitację warkotu samochodów. Brzmi jak bzyczenie owadów. ● Jakie tempo ma muzyka w tle? Jaką funkcję spełnia? <u>PODPOWIEDŹ:</u> W tle słychać wesołą, skoczną muzykę, która dynamizuje akcję i podkreśla komizm sytuacyjny. Tak zastosowana muzyka przypomina tę z kina niemego lub z komedii slapstickowych, podkreślających gagi filmowe. ● Jaki rodzaj, gatunek muzyki słychać w tle? ● Jakie instrumenty słychać w tle? Jaką funkcję spełnia każdy z nich? ● Które elementy ścieżki dźwiękowej są diegetyczne, a które niediegetyczne? Wskaż je i uzasadnij ich rolę. <u>PODPOWIEDŹ:</u> W tle słychać jazz, w którym dominuje najpierw saksofon, potem perkusja i kontrabas, a na końcu pianino. Saksofon buduje napięcie, perkusja i kontrabas podkreślają rytm kroków oraz napływających ludzi, a pianino komizm sytuacji. Muzyka, którą słychać w tle jest niediegetyczna, albowiem pochodzi spoza świata przedstawionego. Pełni rolę dodatkowego komentarza, buduje napięcie oraz komizm. Z kolei furkot aut, zajmowanie miejsc czy brawa są dźwiękami diegetycznymi, które mają podkreślić realizm sytuacji.

CZOŁÓWKA I TYŁÓWKA

Wskazówki dla nauczyciela

Wyświetl czołówkę filmu.

Wyświetl tyłówkę filmu z napisem „Koniec”.

Pytania do uczniów

- Na jakim tle pojawia się tytuł i nazwiska autorów filmu? Co słyszać w tle?

PODPOWIEDŹ: Czołówka pojawia się na tle brązowych, jednakowo ułożonych, pasków. W tle zaś słyszać niepokojący, budzący napięcie i oczekiwanie, dźwięk saksofonu.

- Co okala napis „koniec” i co to może oznaczać?

PODPOWIEDŹ: Napis „koniec” otoczony jest przez wieniec, który ironicznie przywołuje znaczenie zwycięstwa (wszak jeden z „brązowych” odniósł zwycięstwo w wyścigu po tytułowy fotel i stał się „zielony”).

TRANSFORMACJE RODZAJOWE

Wskazówki dla nauczyciela

Po obejrzeniu animacji porozmawiaj z uczniami, jak wyglądałaby opowiedziana historia, gdyby zmienić jej perspektywę z ptasiej (boskiej) na żabią.

PODPOWIEDŹ: Perspektywa żabia to taki sposób kadrowania, gdy widzimy postać lub obiekt filmowany z dołu – kamera ustawiona jest poniżej środka rejestrowanego obiektu – daje to wrażenie, że osoba lub obiekt są większe (lub bardziej monumentalne) niż w rzeczywistości. Perspektywa ptasia (z którą mamy do czynienia w filmie „Fotel”), to taki sposób kadrowania, w którym obiekt filmowany jest z góry.

Pytania do uczniów

- Jak pokazywane byłyby postaci z innej perspektywy? Co byście widzieli w kadrze?

PODPOWIEDŹ: Zamiast czubków głów, byłoby widać więcej elementów garderoby, jednakże ludzie mogliby się wydawać bardziej zdeformowani – jak w gabinecie luster w wesołym miasteczku czy na obrazach Witkacego. Trudno byłoby z takiej perspektywy utrzymać symetrię w kadrze oraz ujednoczenie. Mocniejszy byłby potencjał komediowy czy wizja jak z sennego koszmaru. Tu ważną rolę kierowania emocjami odgrywałaby odpowiednio dobrana muzyka.

II. KLUCZOWE PYTANIA

PRACA KAMERY

- Czy kamera w animacji Daniela Szczechury jest ruchoma czy statyczna? Kiedy pojawia się pierwszy najazd kamery, a kiedy kolejne? Czemu mają one służyć?

PODPOWIEDŹ: Świat przedstawiony widzimy z perspektywy boskiej (z lotu ptaka), co powoduje ogromny dystans do oglądanych treści, dlatego też wielokrotnie pojawiają się najazdy kamery (zbliżenia), które nam ten świat przybliżają, pozwalają weń wejść i zobaczyć go szczegółowiej. Pierwszy najazd kamery pojawia się już w scenie otwierającej. Najazd kamery w scenie inicjującej walkę o fotel: 02:30–02:37 zwiększa dynamikę opowieści oraz wprowadza napięcie.

- Czy poza najazdami kamera wykonuje jakieś inne ruchy? Jakie niosą ze sobą znaczenie?

PODPOWIEDŹ: Tak. Kamera porusza się z lewej do prawej strony w scenie wchodzenia dwóch osób do sali pełnej krzesel (01:14), by tę scenę zdynamizować (oddać ruch postaci). Jednocześnie kierunek poruszania się kamery od lewej do prawej strony wskazuje na europejski kontekst kulturowy. Wszak czytamy od lewej do prawej. W scenie wskazywania kogoś na wolny fotel (02:50), kamera z kolei wykonuje ruch z prawej do lewej, podążając za strzałką itp.

KOLORYSTYKA

- Jakie kolory zdominowały animację Szczechury? Dlaczego wyróżniają się dwa konkretne (tylko w różnych odcieniach)? Dlaczego nie zastosowano poetyki czarno-białej? Czy są to kolory żywe, nasycone czy blade, a nawet wyblakłe? Jak to ma znaczenie dla całości filmu?

PODPOWIEDŹ: Animację Szczechury zdominowały dwa kolory: brązowy i zielony, które są zestawione kontrastowo, opisują dwie odrębne grupy społeczne i przypisane do nich atrybuty (krzesła, fotele). „Brązowi” to ludzie podrzędni, podporządkowani „zielonej” władzy, ale też z nadzieją i zacięciem aspirujący do niej. W obu przypadkach kolory są wyblakłe, nienasycone, mało „żywe” – co oddaje „bladość”, „mglistość”, „niewyraźność” świata przedstawionego, tak jakby był on światem odbitym, wypłukanym z wartości (w sensie metaforycznym). Brązowy do koloru ziemi, ale i brudnej materii; zielony to kolor wiosny, życia, nadziei. W czarno-białej poetyce zbyt łatwo przebiegałby podział moralny na: dobrych (białych) i złych (czarnych) ludzi. Dzięki wprowadzeniu kolorów takie oczywiste podziały są zniesione.

POSTACI

- Z jakim bohaterem mamy tu do czynienia? Indywidualnym czy zbiorowym? Pozytywnym czy negatywnym?

PODPOWIEDŹ: Mamy do czynienia z bohaterem zbiorowym, z dwoma grupami społecznymi – tymi, którzy rządzą (zieloni) i tymi, którzy są zarządzani i podlegli (brązowi). System zależności i podziału władzy, w którym tkwią, sprawia, że odbieramy ich jako negatywnych.

- Za pomocą jakich środków postaci zostały wyodrębnione i scharakteryzowane?

PODPOWIEDŹ: Koloru, kontrastu, liczebności, przypisanych doń atrybutów, za pomocą muzyki itp.

- Czy w filmie widzimy przemianę jakiegoś bohatera?

PODPOWIEDŹ: Po wygranej wyścigu, jeden z brązowych przechodzi przez drzwi, wiodące na ambonę i „zielenieje”. Od tej pory staje się częścią rządzących.

NARRACJA

- Czy narracja w filmie ma charakter subiektywny czy obiektywny? Jakie czynniki o tym decydują?

PODPOWIEDŹ: Obiektywny. Decyduje o tym „boska” perspektywa, widzenie wydarzeń z dystansu i lotu ptaka. Narracja ma charakter obserwacyjny i uniwersalizujący. Co w połączeniu ze zunifikowanym bohaterem zbiorowym nadaje jej kształt paraboli.

- Czy narracja w filmie ma charakter linearny czy nielinearny?

PODPOWIEDŹ: Narracja ma charakter linearny, jedno wydarzenie wynika z drugiego, jest jasny ciąg przyczynowo-skutkowy, nie ma żadnych retrospekcji ani futurospekcji.

MIEJSCE AKCJI

- Gdzie rozgrywa się akcja filmu? Czy jest to jakieś konkretne miasto, konkretny budynek czy raczej symboliczne miejsca?

PODPOWIEDŹ: Akcja filmu rozgrywa się w mocno zabudowanym terenie, przypominającym chiński stragan, włoskie miasto (na przykład Bolonię) albo ul. Następnie przenosi się do budynku z tympanonem i kopułą, który przez swoje klasyczne atrybuty architektoniczne oraz wywieszone flagi, wskazuje na instytucję władzy.

- Jakie inne szczegóły budynku zwracają uwagę? O czym świadczą wzory na posadzkach? Co symbolizują?

PODPOWIEDŹ: Monumentalne drzwi sprawiają, że przechodzący przez nie ludzie czują się jeszcze mniejsi i mniej znaczący niż są. Mapa świata w tle z Afryką i Ameryką Południową wnosi rangę międzynarodową (przypomina flagę ONZ), uniwersalizując całą historię. Wzór gwiazd na posadzce od strony „zielonych” postaci, czyli wyższych rangą, nadaje ich urzędowi wymiar jeszcze większy, niemal kosmiczny. Szachownica na jednej z posadzek sugeruje, że walka o władzę ma charakter rozgrywki szachowej. Figura słońca na szachownicowej posadzce wraz z podpisem „Per Sebastianum Munsterom” odwołuje nas do postaci szwajcarskiego kosmografa Sebastiana Münstera oraz po raz kolejny uniwersalizuje przedstawioną historię walki o władzę, jako analogiczną pod niemal każdą szerokością geograficzną.

MUZYKA I DŹWIĘK

- Jaki gatunek muzyczny słyszymy w tle animacji Szczechury? Jakie dźwięki pojawiają się w scenie otwierającej i co imitują? Jakie instrumenty słychać w poszczególnych scenach filmu? Czemu służą i jaki budują efekt?

PODPOWIEDŹ: Słyszymy muzykę jazzową. W scenie otwierającej słychać buczenie, które z jednej strony imituje warkot samochodów (żuków), a z drugiej bzyczenie owadów, co nam sugeruje, że w oglądanym mieście jest tłoczno jak w ulu. W scenie wchodzenia dwóch osób do budynku słyszymy perkusję i kontrabas, które oddają rytm kroków oraz dynamizują akcję. W scenie walki o stołek mamy do czynienia z pianinem, które wygrywając skoczną melodię, przywodzi na myśl taperów podczas seansów kina niemego, oraz rodzaj dominującego wtedy komizmu – ślapstickowego i gagów.

MOTYWY

- Jakie inne utwory filmowe (lub seriale), literackie, muzyczne czy plastyczne podejmują temat walki o władzę?
- Gdzie jeszcze pojawia się motyw szachownicy lub gry w szachy jako symbolu?

III. POMYSŁY NA ĆWICZENIA

PISANIE I CZYTANIE

- Poproś uczniów, aby na podstawie animacji napisali instrukcję dochodzenia do władzy w sześciu punktach.
- Zaproponuj uczniom, aby wyszukali w „Słowniku frazeologicznym” po trzy wyrażenia związane ze słowem „krzesło” (stołek). Następnie poproś każdego o ułożenie krótkiego opowiadania na dowolny temat, w którym znajdują się wybrane frazy.

SŁUCHANIE I MÓWIENIE

- Obejrzyjcie wraz z uczniami animację bez dźwięku. Poproś, aby jeden z uczniów wcielił się w rolę przyrodnika i na żywo komentował z offu to, co widzi na ekranie przez pierwsze dwie minuty. Przez kolejne dwie minuty inny uczeń zostaje komentatorem sportowym. Ostatnie dwie minuty należą do narratora, który przybliży film (oraz jego akcję) osobom niewidomym.
- Poproś uczniów o odtworzenie scenki teatralnej: Jeden z uczniów wciela się rolę dziennikarza magazynu lifestyle’owego, drugi wchodzi w rolę przepytывanego „brązowego” człowieka, a trzeci w rolę „zielonego” z animacji „Fotel”. Dziennikarz zadaje maksymalnie 5–6 pytań. Odpowiadający muszą nadać swoim postaciom jak najwięcej indywidualnych cech z zachowaniem hierarchii społecznej (zielony jest kimś wyżej postawionym od brązowego).
- Zaproponuj uczniom zadanie jazzowe: W „Fotelu” Szczechury jazz odgrywa dużą rolę, nadając wybranym scenom rytm oraz określony ton emocjonalny. W tym zadaniu uczniowie słuchają jazzowej wokalizy Wandy Warszawskiej (coveru „Moonray”) z filmu „Pociąg” Jerzego Kawalerowicza (na początku warto nie wspominać z jakiego filmu pochodzi ten fragment muzyczny, aby nie narzucać uczniom skojarzeń). Podczas słuchania zapisują na kartkach 5–6 wyrazów, obrazów, scenek, które przychodzą im do głowy. Następnie wymieniają się kartkami ze swoimi sąsiadami z ławki i dyskutują nad ich zbieżnością/rozbieżnością. Na koniec można pokazać uczniom jak wokalizę Wandy Warszawskiej wykorzystał Kawalerowicz w pierwszej scenie „Pociągu”.

ĆWICZENIA PRAKTYCZNE

- Poproś uczniów, aby zastanowili się nad nową ścieżką dźwiękową do filmu „Fotel”. Uwzględniając tempo wydarzeń oraz sytuację na ekranie, za pomocą najprostszych dostępnych narzędzi (darmowych aplikacji lub programów komputerowych np. Windows Movie Maker) zmontujcie alternatywną ścieżkę dźwiękową do filmu, wykorzystując ulubione utwory lub nagrywając swój głos, śpiew, zbierając pasujące dźwięki z otoczenia.
- Poproś uczniów, aby z pomocą dostępnego programu graficznego dokonali odpowiednich przekształceń wybranego zdjęcia krzesła, inspirować się wierszem Mirona Białoszewskiego „Sprawdzone sobą”. Możesz także poprosić o wykonanie pracy plastycznej wybraną metodą.

ZADANIA AKTYWIZUJĄCE

- Przeprowadź z uczniami burzę mózgow. Zastanówcie się, co kiedyś było atrybutem władzy? Co współcześnie świadczy o wyższej pozycji zajmowanej w społeczeństwie?

PODPOWIEDŹ: Dawne atrybuty władzy to: korona, jabłko, berło, miecz, pierścień, tron itp. Współcześnie o wysokiej pozycji (szefów, dyrektorów wielkich korporacji) świadczy usytuowanie biura na najwyższym piętrze.

- Narysuj pionową oś czasu, poproś uczniów, aby po lewej stronie zaznaczyli pięć wybranych przez siebie atrybutów władzy (mogą narysować ich symbole lub po prostu napisać), mają do wyboru:

koronę, jabłko, berło, miecz, pierścień, tron, fotel (prezesa firmy) lub inne. Następnie po prawej stronie powinni powiązać je z konkretnymi postaciami historycznymi lub literackimi, zachowując układ chronologiczny (im bliżej strzałki, tym bliżej współczesności).

- Przeprowadź w klasie burzę mózgów. Zastanówcie się, jakie uczniowie znają inne utwory: literackie, filmowe (w tym także seriale), w których mamy do czynienia z relacją: człowiek-władza, albo w których pokazana jest walka o władzę.

KSZTAŁCENIE WIELOKIERUNKOWE

- Historia sztuki: Poproś uczniów, aby zapoznali się z cyklem obrazów Andrzeja Wróblewskiego „Ukrzesłowienia” i zastanowili jakie znaczenie ma w nich krzesło, czym jest tytułowe i wymyślone przez malarza „ukrzesłowienie”. Dlaczego stanu otępienia i beznadziei na tych obrazach doświadczają głównie kobiety? Czym jest krzesło u Wróblewskiego, a czym fotel u Szczechury?
- Historia sztuki: Poproś uczniów, aby zapoznali się z rzeźbą plenerową Tadeusza Kantora pt. „Krzesło” i zastanowili się do czego służy takie zwykłe, drewniane krzesło? Jaką pozycję wśród innych krzesła zajmuje krzesło ogrodowe? Czym jest jako dziewięciometrowa rzeźba z betonu? Poproś o porównanie Kantorowskiego krzesła ze Szczechurowym fotelem.
- Historia muzyki: Poproś uczniów o znalezienie 4–6 utworów muzycznych (w tym przynajmniej jednego utworu klasycznego), które podejmują temat władzy. Zasugeruj, aby poszukali wśród swoich ulubionych wykonawców, gatunków itp. Poproś, aby uczniowie scharakteryzowali krótko w formie opisu (lub notatki) każdy z wybranych utworów, mogą nakreślić kontekst ich powstania lub wybrać najbardziej adekwatne z nich cytaty.

PODPOWIEDŹ: Możesz zachęcić uczniów do skorzystania z [Muzykoteki Szkolnej](#).

- Plastyka: Zaproponuj uczniom stworzenie plakatu do filmu Daniela Szczechury z użyciem dowolnej techniki. Poproś, aby kierowali się słowami uznanego plakacisty Andrzeja Pągowskiego: „Plakat to najkrótsza recenzja filmu. Powinien być przedłużeniem atmosfery, powinien nieść podobne przesłanie, wydobywając elementy najbardziej drażniące. Plakat może operować brzydotą lub pięknem, ale musi być zauważony. Plakat niezauważony ginie”. Podpowiedz uczniom, aby postarali się oddać temat filmu i jego symbolikę. Inspiracji warto szukać na stronie [GAPLI](#).
- Historia, geografia: W filmie Szczechury (02:13), pojawia się mapa świata, na której widać Afrykę oraz Amerykę Południową. Poproś o wybranie jednego z krajów ze wskazanych kontynentów i znalezienie dostępnych na jego temat reportaży (np. z wydawnictwa: Czarne lub Dowody na Istnienie). Następnie poproś o wypisanie z wybranej książki cytatów związanych z władzą lub międzyludzkimi konfliktami.
- Szachy, fotografia: Poproś uczniów, aby napisali ramowy plan filmu składający z 5–6 punktów. Niech zilustrują każdy z punktów odpowiednim układem pionków na szachownicy i każdy z tych układów sfotografują. Wydrukowane fotografie (bez numeracji) uczniowie mogą przekazać sąsiadowi z ławki szkolnej, aby na podstawie obejrzanej animacji ułożył je we właściwej kolejności.

Wykorzystano format analiz filmoznawczych przygotowany na podstawie opracowań British Film Institute.

Organizator:

Współfinansowanie:

